

آب و معماری*

نوشته چارلز و. مور
ترجمه هدی علم‌الهدی

درک مفهوم آب در معماری، همان درک «معماری آب» است. درک قوانین فیزیکی رفتار آب.

احساسات ما در تقابل کنش و واکنش آب، و مهم‌تر از همه، نقش و تمثیل و ارتباط آن با زندگی انسان‌ها. موریل روکیسر می‌گوید: «جهان هستی نه از اتم‌ها که با افسانه‌ها بنا شده است».

آب نیز چنین است. نه فقط ترکیبی از مولکول‌های اکسیژن و هیدروژن، بل مضمون مجموعه‌ای از قصه‌هاست. طراح و معماری که آب را در مجموعه خود وارد می‌کند، گنجینه‌ای از خصوصیات فیزیکی، اسطوره‌ها و تمثیل‌ها را به خدمت می‌گیرد که به کار او قدرت و غنا می‌بخشد. ارتباط کنونی ما با آب میراث پیوند کهن انسان با آن است. گذشت قرن‌ها، تمثیل‌ها را قوت بخشیده و آن را از جزر و مد هزاره‌ها مصون نگاه داشته است.

اثر حاضر تحت عنوان «آب و معماری» قصد آن دارد تا به جایگاه ویژه

*. کتاب ماه هنر، خرداد و تیر ۱۳۸۲، ص ۳۱.

رابطه آب و معماری که در آن فناوری و هنر درهم آمیخته پردازد. معماری در این میان از تمامی ویژگی‌های آب بهره می‌گیرد و از همین روست که رابطه انسان و آب در معماری سرزمین‌های گوناگون، آینه فرهنگ‌ها می‌شود، آب و نقش آن در شکل‌گیری زیستگاه‌های انسانی اولیه، پاسخ به نیازی زیستی و فراتر از آن که خانه‌سازی بار فرهنگی می‌گیرد، معماری جلوه می‌کند و آب جایگاه هنری خود را پیدا کرده و از خلاقیت هنرمندان معمار پرمایه می‌شود.

معماری آب - تاریخی از مفاهیم، فواره‌ها، چشمه‌های اساطیری، رودها و نهرهای ارتباط‌دهنده، آب‌های راکد و رویاها، دریا‌های بی‌نهایت، جزایر منزوی، توانایی‌های شگفت‌انگیزی است که فصول شش‌گانه کتاب را به خود اختصاص داده‌اند. چنان که در فصل اول نویسنده به تحقیقاتی که ارتباط آب و معماری را معین می‌کند اشاره و معتقد است که در کنار پدیده‌های جذاب فیزیکی و طبیعی، نباید مفاهیم ذهنی، اسطوره‌ها و سنت‌ها را نادیده گرفت. درهم آمیختن آب و معماری به شیوه‌ای خلاق، به زایش نیروی نهفته‌ای منجر می‌شود. دنیای آب از تمامی فرهنگ‌ها لاجرم عبور کرده و هر فرهنگ با زبان و شیوه‌ای که دارد آن را در طراحی محیط زیست و مسکن جای می‌دهد.

اسطوره‌های آب و سهمی که در معماری ایفا می‌کند، از جنگل‌های انبوه آمازون گرفته تا باغ‌های ژاپنی و گذرگاه‌های ونیز همگی با عنصر آب هویت یافته‌اند و رم که بیانگر مفهوم حقیقی اودیسه آب و تلفیق کامل معماری و آب است.

از فواره‌ها و سرچشمه‌ها و تصورات شاعرانه‌ای که از آنها بر جای مانده، اسطوره زندگی و ماندگاری دیده می‌شود.

«آب از عدن جاری است تا باغ بهشت را سیراب کند. این آب به چهار شاخه تقسیم می‌شود: بیسون، جیحون، دجله و فرات. آب چشمه بهشتی به فراسوی حصار و دیوار باغ بهشت راه می‌یابد. این فواره به روشنی تمثیل آب‌های سحرآمیز با پیوندهای ابدی و جاودانی است. تمثیل چشمه آب حیات».

معمار برای انتقال ایده‌هایش به مصالح و فرم نیازمند است. زمانی که در طراحی مکان‌ها، آب در نظر گرفته می‌شود، نقش تاریخ و نمادگرایی در استحکام رابطه بین مردم، آب و طبیعت به روشنی، قابل درک است. مردم نیازمند ارتباط با گذشته‌ها و اسطوره‌ها و مذاهب‌اند و با آنهاست که احساسی از جهان حاضر به دست می‌آورند.

معماری تنها استفاده از مصالح با ترکیب فرم‌های خالی نیست، چرا که فواره‌ها، باغ‌ها و بناها معنایی بیش از آنچه فواره پمپی برای چهارپایان تشنه داشته است، خواهد داشت. کاربرد آب در معماری باید منعکس‌کننده برداشت و تفکر طراحان، سازندگان و ساکنان از طبیعت باشد، در غیر این صورت برداشت ما از طبیعت چگونه خواهد بود و چگونه باید آن برداشت را ارائه داد. باغ پیامی ظریف و در عین حال گویایی دارد که در این جهان هر قطره از آب با تمامی آب‌های جهان مرتبط است و خود شاهکاری از تلفیق احساسات. باید با ترکیب مناسب آب و معماری، بتوانیم برای خود مکانی در میان طبیعت دربر گیرنده‌مان خلق کنیم.